

Országos Szakiskolai Közismereti Tanulmányi Verseny

2005/2006

IRODALOM

III. (országos) forduló

2006. március 24.

Kereskedelmi, Mezőgazdasági és Vendéglátóipari Szakiskola

Eger

Versenyző		Pontszám		Százalék
Kódja		Elérhető	Elért	
OD-Irodalom-	M	100	.....	.....%

..... Javító tanár	..... Zsűri elnöke
-----------------------	-----------------------

Kedves Versenyző!

*A feladatok megoldására 120 perc áll rendelkezésére.
A feladatokat tetszés szerinti sorrendben oldhatja meg.
Kérjük, ügyeljen az idő beosztására és a helyesírásra,
továbbá olvasható írásképre törekedjen!*

Sikeres feladatmegoldást kívánunk!

Ismerkedés az életművel

1. Néhány fontos verseskötet címét közöljük a 20. század első feléből.
Párosítsa a kötetcímeket a szerzők nevének betűjelével!

a) Ady Endre   b) József Attila   c) Szabó Lőrinc

A huszonhatodik év   c)

A sátán műremekei   c)

Különbéke   c)

Külvárosi éj   b)

Új versek   a)

5

2. Helyezze el a *Tücsökzene* című kötetet az életműben!
Jelölje aláhúzással, a költő melyik korszakában készült!

a) pályakezdő szakasz

b) középső szakasz

c) a háború után

1

3. A kötet műfajilag kettős arculatú.
A jellemző vonások sorszámát helyezze el a megfelelő műfaji kategóriába!

MŰFAJ	JELLEMZŐK		
Életrajzi jelenetek sora, amely önálló lírai művekből áll	2	3	6
Verses önéletrajz	1	4	5

1. Betartja az időrendet.
2. Míden szakasz csattanóval zárul.
3. Minden szakasz önálló címmel rendelkezik.
4. Minden szakasz versformája azonos.
5. Nincsenek benne kitalált történetek.
6. Sokszor folytatják a szakaszok az előzőt.

6

Az emlékek felidézése

157
Gyerekvilág

De ne higgyétek, hogy amit ma itt
elmesélek, mindig volt, s mindig így:
állandóan! Heteket, éveket
tol össze a vers, s az emlékezet
olyan percekre veti sugarát,
amelyek kiugranak. Óh, tovább,
sokkal tovább -- s tán mindig -- csak gyerek
világa volt még s tán máig se lett
egyéb az a szív s az a tükrös ész,
mit a véletlen jelenetezés
hol itt villant meg, hol amott. Csak a
mozgása hű s az összkép színpada:
mert hogy mondjak el mindent, napra nap
hány szál szövődött és mennyi szakadt,
s ami pezsdült, hogy ült nyomtalan el,
s bűvópatakként hogy tört újra fel?
A szín forog, és amit elhagyok,
egészítse ki a ti álmotok.

4. A) Az elbeszélő az emlékezés folyamatát négy metaforával érzékelteti.
Keresse meg ezeket a metaforákat!
A hiányzó képeket írja be a táblázat megfelelő mezejébe!

JELÖLT	KÖZÖS TULAJDONSÁG	KÉP
emlékezés	forog	<i>szín, színpad</i>
emlékezés	villan	<i>sugár</i>
emlékezés	szövődik	<i>szál</i>
emlékezés	tört fel	<i>bűvópatak</i>

- B) Fogalmazza meg, az emlékezésnek milyen sajátosságát emeli ki ez a metaforasor:

Hol eltűnik, hol előjön.

- C) Keresse meg a szövegben és másolja le azt a kijelentést, melyben az elbeszélő meg is fogalmazza ezt a tulajdonságot!

„heteket, éveket tol össze a vers” vagy „Csak a mozgása hű”

Emlék a gyermekkorból

22

A vasút felé

A vasút felé a nagyhídon át mentünk. Vasból volt. Az igazi csodák mind vasból voltak. Vaskorlát futott az oldalán, ahhoz támaszkodott szívdobogva az ámuló gyerek. A vas tette, hogy messze lehetett látni, előre-hátra. S lent, a mély pályán, ahol fekete és fehér gőzöket fújtak vas-szörnyetegek (félíg ördögök, félíg istenek), vas-sínek száguldtak a végtelen felé, s ameddig csak látott a szem, vasak lihegtek, csikorogtak és többet bírtak, dolgoztak, mint az egész város: vasak rohantak vasakon, vasak és tüzek, vasak és korom, vasak, halottak és félelmesek, s még félelmesebb, élő emberek.

24

Mozdonyon

Mozdonyon is utaztam: az apám felvett magához, acélparipán lovagolni! De a gép valami más volt, nem voltak karsú lábaj, inkább bivaly, igen, az lehetett, vagy elefánt (csak tökéletesebb az igazinál)... Este volt, vadúl pöfögött, száz lyukán egyszerre fűjt a jó szörnyeteg, fűjt és sziszegett, ereiből olaj s víz csepegett, s órák villogtak rajta, szervei, mutatók, gömbök, titkos csövei, s fékek, emeltyűk, fogaskerekek, s a tűz-szekrényben vörös szellemek ugráltak, bögtek... S mikor végre jött a jelzés, a körfűtőház megett, az indítókart és a fűtülőt én húztam meg! (Apa csak segített.)

5. Jellemezze a két szakasz hangulatát!
Töltse ki az alábbi táblázatot úgy, hogy a megfelelő helyre a szövegből egy-egy szót kimásol!

	22. SZAKASZ	24. SZAKASZ
erős	<i>vas, bírtak, dolgoztak</i>	<i>bivaly, elefánt, szörnyeteg</i>
félelmetes	<i>szörnyetegek, ördögök, istenek</i>	<i>szörnyeteg, fűjt, sziszegett</i>
megszemélyesítő	<i>futottak, lihegtek, csikorogtak</i>	<i>acélparipán, ugráltak, bögtek</i>
titokzatos	<i>mély pályán, szörnyetegek</i>	<i>titkos csövei, szellemek</i>

4

6. A 24. szakasz 14–15. sorai egy ismert keleti mesére emlékeztetnek.
A) Idézza fel, melyik meséről, s annak melyik részletéről van szó!

Aladdin és a csodalámpa

A palackba zárt szellem

- B) Fogalmazza meg, ez a hasonlóság mivel egészíti ki a szakasz jelentését!

A mozdony a mesevilág részévé válik.

3

7. A) Gyűjtse ki a 24. szakaszból a mozdonyt megjelenítő névszói metaforákat!
Igyekezzen őket előfordulásuk sorrendjében beírni a táblázatba!

JELÖLT	KÉP
mozdony	<i>acélparipa</i>
mozdony	<i>bivaly</i>
mozdony	<i>elefánt</i>
mozdony	<i>szörnyeteg</i>

- B) A metaforák sorrendje szigorú logikát követ. Indokold meg a képek sorrendjét!

Egyre erősebb lényekkel azonosítja a mozdonyt, fokozás.

5

8. Az elbeszélő láthatóan mérlegel, keresi a legmegfelelőbb metaforát, amely végül is a negyedik lesz. Mutassa be töprengését!

Az egyes metaforákat tartalmazó szövegrészből kiválasztottuk a mérlegelést eláruló szavakat. Írja be betűjelüket a táblázat megfelelő helyére!

- a) csak tökéletesebb
b) igen
c) inkább
d) lovagolni
e) vagy
f) valami más

KÉP	E SZERINT EZ A METAFORA AZ IGAZI	E SZERINT MÉGSEM EZ AZ IGAZI
1.	<i>lovagolni</i>	<i>valami más</i>
2.	<i>igen</i>	<i>inkább</i>
3.	<i>vagy</i>	<i>csak tökéletesebb</i>

3

9. A szakasz zárlatában két különböző életkor jellemzői olvashatók. Melyik ez a két életkor? Megnevezésüket írja a táblázat megfelelő mezejébe!

én húztam meg	<i>felnőtt</i>
apa segített	<i>gyermek</i>

2

Ismerkedés Debrecennel

74

Az ígéret városa

Debrecen izgatott. A nagyanyám
ott nevelte, szigorú, puritán
özvegy, a bátyámat. Baráth Teréz,
így hívták. Nagyon féltém tőle, és
félelmem átszállt a városra is...
Százezer ember! Az iskola is
szigorúbb lesz! Mondták, az ünnepelt
Kollégium nagy fiakat nevelt,
és én kicsinek éreztem magam.

Bújtam volna, de nem tudtam, hogyan.
S amellet vonzott a városi rang,
egy-egy szó is, hogy Rákóczi-harang,
Nagytemplom, Nagyerdő... Hallottam a
nagy tűzvészről, s hogy Bocskay valaha
... S Kossuth... valami nagy dolgot csinált:
de-tro-ni-zál-ta az élő királyt!
Hű! Ez a város csudákat ígért!
Féltem, és izgultam Debrecenért.

10. Debrecen két ellentétes érzést idéz fel az elbeszélőben.
Válassza szét eszerint az idézett kifejezéseket, és sorszámukat helyezze el a táblázat megfelelő
mezejében!

1. csudák
2. Nagyerdő
3. puritán
4. Rákóczi-harang
5. szigorú
6. tűzvész

A) ígéret	1	2	4
B) félelem	3	5	6

2

11. Magyarázza meg a 16. sorban olvasható „detronizálta” szó különös írásmódját! Mit akart ezzel
kifejezni az elbeszélő?

Jelzi, hogy a gyermek szótagolva olvassa az ismeretlen idegen szót.

1

12. **A)** A nyolcéves kisdíák félreolvas egy cégtáblát a Fő utcán. Mit olvas a tábláról első alkalommal,
és mit olvas egy hét múlva?

óriás és ékszerész

órás és ékszerész

- B)** Próbálkozz meg hasonló játékos szópárok alkotásával betűkihagyás, betűbetoldás, betűcsere
révén! (pl. baba – bába, malom – majom stb.) Két szópárt értékelünk!

3

13. A kisdíák tudomást szerez arról, hogy „... az ünnepezt Kollégium nagy fiaikat nevelt” – bronzplakettjüket meg is tekintheti a Kollégium falán.
Kiket ábrázolnak a bronzplakettek? (Teljes nevet kérünk!)
A táblázatban mindegyik név mellé helyezze el az életrajzi adatok betűjelét!

- a) 1773–1805
b) 1790–1838
c) 1817–1882
d) 1879–1942

	NÉV	BETŰJEL
a „legdebrecenibb” költő	<i>Csokonai Vitéz Mihály</i>	a)
a Himnusz költője	<i>Kölcsey Ferenc</i>	b)
a Légy jó mindhalálig szerzője	<i>Móricz Zsigmond</i>	d)
a Toldi írója	<i>Arany János</i>	c)

4

14. A Nagytemplom és a Kollégium közötti kis Emlékparkban látható a gályarabok emlékműve. (Erről is olvashatunk a 110. szakaszban!)

- A) Kik voltak ezek a gályarabok?

Protestáns lelkészek és tanítók.

- B) Miért ítélték el őket?

A protestáns hittételek terjesztése miatt.

- C) Húzza alá, mikor történt ez az esemény!

- a) a 17. században
b) a 18. században
c) a 19. században

- D) Az alábbi néhány sorból ki lehet következtetni, milyen vallásúak voltak a költő ősei. Írja le a megfejtést!

És mintha az a titkos Nyomozás,
a távoli, az Inkvizíció,
az iszonyúnak hitt központi szó
engem vert volna őseim helyett
vasra, kínpadra, olyan rémület
markolt szívembe.

Protestánsok (reformátusok).

5

Az új iskola

15. Debrecen új iskolát is jelentett a kisdíák számára. „... az új elemi szörnyűnek indult” – emlékezik vissza az elbeszélő. Mert „... a tananyagot belénk verte” a tanító.

A) Ezt a régi oktatási-nevelési rendszert őrzik az alábbi szavak. Adja meg jelentésüket!

körmös	<i>A körömrre mért ütés</i>	rektor	<i>Tanító, iskolaigazgató</i>
szekunda	<i>Elégtelen osztályzat</i>	tenyeres	<i>A tenyérre mért ütés</i>
vizitátor	<i>Tanfelügyelő</i>		

B) Értelmezze az alábbi megállapítást!

tanítónk „Sarkantyúnak használta a drillt”

Fegyelmeléssel ösztönözte növendékeit a tanulásra.

7

16. Egy jeles felelet.

S egyszer, felelve, már
gimnazista mértanból, mikor a
fél-osztály sorra szekundát kapott,
én jelest: mert azt a téglalapot
úgy taglaltam, vagy olyasféleképp,
mint egykor előtte – Hajdúmegyét.

A) Milyen tantárgyak között teremt kapcsolatot a diák?

Földrajz – mértan.

B) Mit jelent a taglal ige?

Elemez, tárgyal, fejteget.

C) Milyen tanulási módszer jelenti a siker titkát?

A korábban tanult ismeretek rugalmas alkalmazása.

3

17. Adja meg az alábbi metaforák jelentését!

s vackort, mogyorót
szedtünk az erdőn, csaptunk dáridót,
sőt tanultunk is: vígan cincogó
egerek, egy okos egérfogó
szabadságában éltünk, tudva csak,
de alig érezve a rácsokat.

A) Töltse ki a táblázatot!

JELÖLT	KÖZÖS TULAJDONSÁG	KÉP
egerek	<i>gyenge, félénk</i>	<i>tanulók, kisdíákok</i>
egérfogó	<i>cseles, fogva tartó</i>	<i>iskola</i>
rács	<i>korlátozó</i>	<i>szabályok, kötelességek</i>

B) Állapítsa meg, milyen minősítéssel zárul a szakasz! Húzza alá a megfelelő választ!

a) elismerő, mert szükség van bizonyos korlátokra

b) elítélő, mert csak a korlátlan szabadság boldogít

4

150
Könyvek otthon

Gyűlt már saját könyvtáram is. Előbb
fióknyi volt, majd az asztalra nőtt,
szétáradt s polcokra kérezkedett.
Könyvre költöttem minden pénzemet,
óraadások és legációk
jövedelmét, s mit a vasút adott
év végén a bizonyítványomért,
a két-két aranyat. Szívemben élt,
ami tetszett, mégis jó volt magam
mellett tudnom, látnom minduntalan
a sok nagyszerűséget, ami az
agyam építgette, a sugaras,
nagy, belső birodalmat, amelyet
hazámmá tettem: a szellemeket,
akikkel barátkoztam: övelük
födtem-édesítettem a keserűt,
a rossz ruhát s a fölényes nyomort,
hogy divatos nyakkendőm sose volt.

Saját könyvtár

18. Milyen anyagi forrásokból teremti meg saját könyvtárát az elbeszélő?

A) Emelje ki a három forrást a szövegből, és fűzzön hozzájuk rövid magyarázatot!

	FORRÁS	MAGYARÁZAT
a)	<i>óraadás</i>	<i>Korrepetálással szerzett jövedelem</i>
b)	<i>legáció</i>	<i>Gyakorló prédikálás, lelkeszi tevékenység</i>
c)	<i>jutalom</i>	<i>A vasúttól kapták a jól tanulók.</i>

B) Milyen lemondással járt ez, milyen áldozatot hozott ezért?

d)	<i>Rossz ruhákban járt.</i>
e)	<i>Nyomorgott.</i>

C) Mit jelképez a zárlatban a „nyakkendő”?

f)	<i>Az elérhetetlen előkelőséget, a divatot.</i>
----	---

6

19. Magyarázza meg ezt a sort:

„födtem-édesítettem a keserűt”

A könyvek megvigasztalták a nyomorban, elfeledtetik vele a nélkülözést.

2

107
Az első vers

Első versemet egy nyári napon
írtam, a hortobágyi vonaton.
Magam voltam. Dél. Tücskők. Vad meleg.
Durúzsoltak, álltak a kerekék.
Vártunk. Döcögünk. Ez az unalom.
Ohatnál végigdőltem a padon,
úgy kábított már a tücsökHzene
meg a sínek egyhangú üteme.
Így lesz ez Balmazig, Debrecenig?
Ásítóztam. Dúdoltam valamit,
valami zsongót: zsongott, kattogott
vonat és világ. S egyszer csak, ahogy
rakosgattam a ringó szavakat,
rímbe kattant bennem két gondolat.
Ez felébresztett, mint valami vicc.
Vers? Nagyon néztem. Hogy is volt csak? Így?
Egész jó játék. De fog menni? Ment!...
Felfrissülve értem el Debrecent.

108
A megjegyzett ütem

Az első vers, s néhány társa, amit
Ohat-pusztakócstól Debrecenig
írtam, népdal volt: s a sin ritmusa
hozta ki őket, nem én, annyira,
hogy témájuk is a halászlegény
volt a ringó Balaton tetején,
meg a csárda s a jólismert betyár.
A vonat írta őket meg a nyár,
mondom, s a rettenetes unalom,
én mégis meglepődtem magamon,
hogy mit tudok: fölremltet valami,
hogy ha lelkét az ember ráteszi
a taktusra, hát az viszi tovább...
Otthon Zoli azt mondta: marhaság!
Így aztán eldobtam a verseket,
felejtettem a kísérletemet,
s csak azt jegyeztem meg, hogy az ütem,
ha akarom, ott van a nyelvemen.

Hogyan születik a vers?

20. A 107. és 108. strófa tartalmazza a versépítkezés legfontosabb elemeit, továbbá az irodalmi életben is használt fogalmakat.

A) Írjon ki a két szakaszból összesen három olyan szó szerkezetet, mely elárulja, mi hozta létre a hősben a ritmusélményt!

a) *tücsökHzene*

b) *a sínek üteme*

c) *az ütem a nyelvemen*

B) Fogalmazza meg, hogyan jellemzi a rím fogalmát, hatását a szövegben olvasható metafora!

d) *Zár, kapocs, melynek elemei egymáshoz illeszkednek.*

C) Nevezze meg témáit, miről/kiről írt verseket?

e) *Halászlegény, csárda, betyár.*

D) Nevezze meg verseinek műfaját!

f) *népdal*

E) Ki a befogadó, a közönség?

g) *Bátyja, Zoli*

24. Négy sort idézünk az egyik strófából. Az egyik sorban ritmikai szabálytalanság bújik meg.

bennünket is... Több mint négy évtized
kellett hozzá, hogy végre, szív szerint,
békét kössünk egymással, újra, mind.
Ma már dér lepi mindkettőnk fejét.

A) Húzza alá azt a sort, melyben a ritmus megbicsaklik!

B) Próbálja kijavítani a ritmushibát a megfelelő szó átalakításával vagy kicserélésével! Írja le a kijavított verssort!

Ma már dér festi mindkettőnk fejét.

2

25. „Érlelő diákévek”

Ezt a címet viseli a mű debreceni fejezete. De mivé is érlelték a körülmények, amíg kisdíákából érett fiatalember lett? Az idézett sorok alapján írjon egy összegező fogalmazást arról, milyen tényezők érlelték férfivá a kötet hőseit!

93
Gimnáziumban

Új iskola várt, újabb félelem.
„Ne a gimnáziumba!” - végtelen
rimánkodtam apámnak, ne oda
irasson, elég a polgári! A
könnyem csakúgy folyt... De a kutya, hogy
vízbe dobták, hát mégiscsak uszott:
józan ésszel, vagy csak véletlenül,
de ment minden; úgy látszik, rendkívül
hasznos volt az elemi szigora...

133
A költői tudomány

magamnak kellett fölfedezni mind
a sok szabályt, a régen meglevőt,
hogy legalább inas legyek előbb
a vers, majd némi stílus-technika
műhelyében: a Nagyerdőn meg a
Fűvészkertben, s hosszú évek során
ragadt rám a költői tudomány.

181
Tárgyak és feliratok

Ódöngtem az idegen peronon,
s nem tudtam mihez fogni. Megafon
bömbölt a háborús nyomor felett
órát, parancsot, városneveket,
számomra semmit. Cél és értelem
megállt, megszűnt? Hordárok. Senki sem
értett, hiába szóltam. Jól tudok
németül: ők nem tudtak? Lassudott,
meghalt az élő élet... Képek!... A
vasút még ismerős volt; de hova
innen, és hogyan? Szemem végül egy
táblára esett. "Trinkwasser", s kerek
drótputtonyra: "Für Abfalle"... Amit
emberek nem, betűik, tárgyaik
mégis elkezdtek!... Barátkoztam a
feliratokkal. Nyelvtan, logika
segített... Mentem... Tíz perc? Annyi se
telt bele, s már vitt az `Elektrische`.

173
Nem tudta a lány

Nem tudta a lány, más se, senki se
- én is csak most - mi volt a szerepe,
és kiket-miket helyettesített.
Biztosan sokszor elkeserített,
de még többször irányított, nevelt,
csak azzal, hogy volt. Minden érdekelt
engem is, ami fontos volt neki,
az ízlése, modora, könyvei;

8

